

Келдибай кызы Майрамкан

**Т. АБДУМОМУНОВДУН «АБИЙИР КЕЧИРБЕЙТ» ДРАМАСЫНДАГЫ ПРАВАЛЫК
КОНФЛИКТ ЖАНА ПСИХОЛОГИЗМ МАСЕЛЕСИ**

Келдибай кызы Майрамкан

**ВОПРОСЫ ПРАВСТВЕННОГО КОНФЛИКТА В ДРАМЕ Т. АБДУМОМУНОВА
«АБИЙИР КЕЧИРБЕЙТ»**

Keldibai kyzy Mairamkan

**IN THE MORAL DRAMA OF CONFLICT IN T QUESTIONS. ABDUMOMUNOV
REMAINING NO CONSCIENCE"**

УДК: 894. 341.

Бул макалада белгилүү кыргыз драматургу Т.Абдумомуновдун «Абийир кечирбейт» драмасындагы нравалык конфликт жана психологизм маселелери анализге алынып, каармандардын образдары терең талданган.

Негизги сөздөр: драма, адабият, актёр, карыя, адептүү.

В этой статье проанализируется проблема этического конфликта и психологизм и глубоко разбирается образы героев в драме «Абийир кечирбейт» известного кыргызского драматурга Т. Абдумомунова.

Ключевые слова: драматургия, литература, актёр, пожилой человек, нравственный.

This article will analyze the problem of ethics and conflict psychology and images of the heroes are deeply versed in the drama " Abiyir kechirbeyt " famous Kyrgyz playwright T. Abdumomunov

Key words: drama, literature, actor, older people, moral.

1960-жылдарда кыргыз драматургиясында моралдык-этикалык проблемаларды көтөрүүдө жаңы бийиктик, ошондой эле адамдардын ортосундагы көп кырдуу мамилелердин табиятына ой жүгүртүү колго алына баштаган. Мындай изденүү жеке драматургия жанрында гана башталбастан бүтүндөй кыргыз адабиятына жайылтылган.

Психологизм, адабияттагы психологизм абдан татаал маселелердин бири болуп эсептелинет. Албетте, адамдын аң-сезими жана андагы изилдөөчү атайын илим, психология илими бар. Ал эми баарына белгилүү болгондой адабияттын предмети – адам болгондуктан, адабият адамдын коом менен байланышын, адамды эмгек процессинде гана сүрөттөбөстөн, адабият адамдын жан дүйнөсүн, рухий тазалыгын, ички сезим кылдарын да изилдейт эмеспи. А бул жагдайдан алганда драматургияда Т.Абдумомунов чыгармалары (драмалары) аркылуу психологизмге сүңгүп, жана каармандарынын ички жан дүйнөсүнө тереңден маани берип, ар бир каармандын сезим, туйгуларын изилдеп келген драматург. «Абийир кечирбейт» – Т. Абдумомуновдун талантынын жүзүн ачкан, кайсы тарабынан болбосун кепке арзырлык, толук бышып жеткен чыгармасы, драмаларынын туу чокусу деп атаса болот.

Драмада автордун таланты драмалык композицияны кура билүүдөгү устаттыгы, жашоо турмушту терең андай билүүсү даана байкалат. Ошондой эле драмада бийиктик менен пастык, достуктун табияты, ишенчээктик менен амалкөйлүк, абийирдүүлүк менен абийирсиздиктин ортосундагы түбөлүктүү кармаш тууралуу сөз болот. Жана ушул түбөлүктүү кармаштардын окурман же көрөмандарга терең таасир тийгизип, кандайдыр бир деңгээлде Аристотелдик катарсис деп аталган түшүнүгүнүн негизинде адамдардын жан дүйнөсүн тазалоосу «Абийир кечирбейт» драмасынын 400дөн ашуун сахнада коюлушу ырастап турат.

Чыгармада драматург азыркы учурдун интеллигент жаштарынын дүйнөсүн, нравасын, кулк-мүнөзүн ачууга аракеттенет. Драманын идеялык мазмуну да чыныгы сүйүү жана достук, чынчылдык, гумандуулук нрава - этикалык нормаларды, принциптерди таза сактоо сыяктуу көп маселелердин өз ара синтези аркылуу ишке ашат.

Мындай конкреттүү коюлган адамгерчилик. Бийик нравалуулук принцибин жактоочулары менен ага каршы туруп, адептүүлүк эрежелерин бузуучулардын ортосунда курч карама-каршылык түзүлөт да, натыйжада нрава этикалык конфликтке көтөрүлөт.

Аталган конфликт терең психологиялык мүнөзгө ээ болуп азыркы учур үчүн типтүү конфликт катары чыгарманын реалдуулугун арттырат.

Драмада башталганда эле адамдардын ички дүйнөсүндөгү карама-каршылыктарынын күдүк бороонунан кабар берет. Жүрөгү ак, сүйүүгө таза мамиле кылган, бирок ишенчээк Нурдиндин мөөнөтүн өтөп келе жаткандагы жолоочу карыя экөөнүн аңгемесинен башталып, ретроспективдүү ыкмада курулган.

Акылдуу, көптү көргөн, адамды өзүнөн мурда көзүнөн айрып тааныган карыя Нурдиндин абалына түшүнүп, даам ооз тийүүсүн өтүнгөндө:

Нурдин. (Күрсүнүп) Олдо, жарыктыгым ай! (Чалды ыраазы болуп карап) жаман күчүктөрүңүзгө арналган белекти биринчи болуп ошолор ооз тийиши керек. Илгертеден келаткан салтыбыз ушундай... Жакшы салты бузбаңыз, ата!

Карыя. Жакшы адам үчүн жакшы салты бузса боло берет.

Нурдин. Жакшы адам... Менин жакшы адам экенимди кайдан билдиңиз?

Карья. Көзүңдөн байкап турам [1, 217] ...- деп башталат.

Кандайча түрмөгө түшкөндүгүн айта баштаганда эле сезгич карья «... ачууна акылыңды бийлегениң чеки болуптур, уулум!» - деп кеч болсо да дайыма керек болчу кеңешин айтат.

«Кимди болбосун өзүнө жакын санап, анын адам деген атына кубанган, сыймыктанган, адамдын жанын кейитип, өмүрүн кыйган жалгыз гана оору» - деп түшүнгөн Нурдин эми «көзгө көрүнбөгөн микробдон оорудан да коркунучтуу адамдардын» бар экенин эң жакшы түшүнөт. Адамдардын барына эле ишене берүүгө болбостугуна көзү жеткенден соң ички сырын көрүнгөнгө эле айта берген эмес. Азыркы карья муңун, жүрөгүн өрттөгөн сырды чыгарууну туура тапты:

Нурдин (катуу күрсүнүп). Түгөнбөс жомок... кайгылуу... Нечен жыл бою мени кыйнаган бир гана суроо болду. Өзүмдүн бейтаалай болушума, балким, сен өзүң айыптуудурсуң, Нурдин, өзүмдү-өзүм кысымга алып, жооп издеп жүрдүм! Азыр да мени кыйнаган ошол! (алыс бир жакка көз чаптырат).[1, 218]

Нурдиндин психологиялык абалы ушул эпизоддон баштап белгилүү боло баштайт. Карья драмада экинчи пландагы, авансценадагы, каарман болсо да Нурдиндин кайгы-капасын, ой-санаасын туура түшүнүү менен бирге психологиясынын терең ачылышына көмөктөш болуп, керектүү жерден ыктуу суроолорду берип, Нурдиндин оюн максаттуу кыймыл-аракетке багыттап турат.

Драмада курч конфликт маселеси орун алган. «Абийир кечирбейтте» автор тандап алган конфликт кыргыз драматургиясында убагында көп кездешпеген, авторлор анча элес албаган бирок турмуштук позициядан, адамдын табиятынан туруп караганда, эң чоң мааниси бар конфликт. Ал конфликт турмушта көзгө илешпеген, бирок өзүнүн күчү менен адамдардын жан дүйнөсүнө бүлүк салып ыдыратып жиберет турган. Ар кимдин кулк-мүнөзүнө, терең уялаган көрүнүштөн жаралган. Ал ишенич жана ишенбөөчүлүк.

Нурдиндин сүйгөнү Шайыргүлдүн, досу Масадыктын тагдырларына так салган ишеним жана ишенбөөчүлүктөн ортосунда же башкача айтканда абстракттуу түшүнүктөрдүн ортосундагы конфликт драматургдун кароолуна илинген. Т. Абдумомунов чыгармадагы «кансыз» кармашууга чейин окурманды акырындап даярдай баштайт. Алгачкы эпизоддордо эле каармандар тууралуу подтексттүү портреттер берилет. Нурдин менен Масадыктын диалогунда Кептерсай капчыгайында кептерди аёосуз кырган Нияз жөнүндө сөз болот.

Нурдин. Баштагандан кийин бүтүргөнүң дурус, Нияз экөөбүз эң жакын тууганбыз... анын ийне-жибине чейин билишим керек!

Масадык. (Кыйыктагандай) Кыстабасаң болот эле... кыстаган соң, арга барбы... Биздин айылдын өйдө жагында Кептерсай деген капчыгай бар... Нияз экөөбүз өрдөн атчан кетип бараттык. Ошол замат

артымдан мылтык атылып, көгүчкөндөрдүн бири жалт этип шиберге сайылды. Чыдай алганым жок. «Жырткыч!» деп Ниязды жекирип кыйкырдым. Нияз болсо кебелбейт. «Олдо, досум, ая!... Менин көзгө атарлыгымды мактап, кумардан чыгат экен десе, кайдагы бир кептер үчүн күйүп бышып трагедия уюштурасың да!» – деп сумсая карап, өлгөн кептерлерди буту менен тээп жиберди. [1, 222]

Нияздын кандай каарман экендигин автор эки достун диалогунда эле ачып берет.

Пьесада драмалык уюл Нурдин, Масадык, Шайыргүл, Нияз аттуу ынак достордун өз ара мамилерине байланыштуу түшүндөлөт. Ынак жолдоштордун бирөөнүн достуктун, адамгерчиликтин «ала жибин» атташы рухий жактан бүкшүп бузулушу аруу максаттардын жаркын ой тилектердин кыйрашына, жүрөктөргө түбөлүк так салган кайгылуу окуяга алып келет.

Драманын негизги конфликти Нияздын Нурдинге жасаган кыянатчылыгынан келип чыгат. Эмне үчүн Нияз Нурдинге тек эле Нурдинге гана эмес өзүнүн курбалдаш достору Масадыкка, Шайыргүлгө каршы жүрүшүн баштады? – сыяктуу суроонун жообу драмада акырындап чечмелене баштайт. Окуянын башталышында Нияз Нурдиндин бир чети досу, бир чети тууганы катары катышып, негизги каарманга тилектеш, аны ыпластыктан, жамандыктан коруп тургандай сезилет.

Нурдин тоюна даярданып учурда досу Нияз келет.

Нурдин. (Ниязга) Сен кечиккенге чый-пыйым чыгып... эмне кылаарымды билбей...

Нияз. Ошондойбу?!

Нурдин. Быйылкы жазды чыдамсыздык менен күтүп жүрдүм...(жайдары күлүп) Сени андан кем күткөнүм жок!

Нияз. Мен келбеймин деген элем.

Нурдин. Табың жокпу?

Нияз. (Нурдиндин суроосуна назар салбастан) Бирок келдим. Бул менин милдетим. [1, 225]

Мына ушул сүйлөшүүдөн кийин Нияздын Нурдинге карата жасаган кыянатчыл мамилеси ачык, даана байкала баштайт. Акырындап, конфликтинин курч мүнөзгө өсүп жетүүсүнө чейин автор Ниязды Шайыргүл, Масадык тууралуу терс сүйлөтүп, Нурдинди ишендирүүгө өткөрөт.

Эки карама-каршы көз караштардын, сезимдердин күрөшү акырындап күч ала баштайт. Нурдиндин, Масадыктын тагдыры аркылуу өз карьерасын бекемдөөнү көздөгөн Нияздын жалган сөздөрүнө Нурдин а дегенде ишене койбойт. Кайра ага чечкиндүү түрдө каршы турат:

Нурдин. (Үзүлө кыйкырып, жок! Ишенбеймин! Калп! Ушак! (Ниязга жете барып, ийинен тартып өзүнө каратат)). Масадык менен Шайыргүл экөө бирин-бири сүйүп, турмуш кургулары келсе ким жолтоо боло алат?.. Биздин заманда сүйүүгө жолтоо болуучу ким?.. Ким дейм?![1. 226]

Сүйүүгө карата эки түрдүү кайчы көз караштагы каармандардын коллизиялык кагылуушулары качан Нияз портсигар туралуу сөз кылганда апогейине жетет.

Убагында Нияздын ойлогон, алдын ала пландаштырган ишине Нурдиндин шоферу Сейит аргасыздыктан жардамга келет. Анткени ал айылда бир жаш баланы машинасы менен тебелетип кеткендигин, Нияз кадырына салып элди тынчытып түрмөдөн Сейитти куткаргандыгын драматург окуянын аягында гана белгилүү кылат.

М.Тойбаев «Драманын конфликтиси дал ушул Шайыргүл менен Масадыктын жаңыча, бирок реалдуу, турмуштун карым-катнаштарына, мамилелеринен улам чыгат» [3] – деп жазгандай, жаштардын дүйнөнү кабылдашы, көз караштардагы жаңычылдык Нияз үчүн табылга болду. Себеби, «дос», «достук» сезимин кадырлап, маанисин түшүнгөн гана адамдар ак жүрөк болушат, алар кыянатчылык, көрө албастык, митайымдыктан аркан бою алыс турушат. Шайыргүл Масадыкка арам ойсуз белекке берген портсигар адамдардын татаал психологизимин, адамдык жүзүн ачкан предмет болду. Нравалык тариздеги конфликт ушул портсигардын айланысынан чыгып адамдардын жүрөгүнө, ысык мамилелердин ажырым болушуна өтүп, барган сайын курч мүнөзгө айланат.

Адабиятта бир предмет аркылуу адам парасаты изилденип келет, мындай көрүнүштү, маселен, У.Шекспирдин «Отеллосунан» алсак болот. Драмада да Отелло менен Дездемонанын ортосундагы ажырым кол жоолуктан пайда болуп, трагедиялуу финалга ээ болсо, а Т. Абдумомуновдун «Абийир кечирбейт» драмасында мындай предмет – портсигар.

Алгач Нияздын айткандарына Нурдин али толук бойдон ишене койгон жок. Тек гана анын ишениминде Шайыргүлдүн сүйүүсүнө, Масадыктын достугуна шек пайда болуп, ал ичинен сызат, күйүп бышат.

Нурдин. (муштумун түйүп) дагы бирдеме деп ооз ачуучу болсоң (Нияздан алыстай берип) – Жок, жок, жок! Шайыргүл мени сүйөт!.. Анын сүйгөндүгүн ар дайым сезип турам... (Нияздын жанына барып, ачуулу карап) өзүмдүн көзүмө ишенбестен сенин тилиңе ишенишим керек экен да ээ!

Нияз. Шайыргүл акртиса экенин унутпа, Нурдин. Актёр сүйүүнү да жек көрүүнү да каалагандай ойноп коёт.

Нурдин. Сахнада гана ошондой. Турмушта андай эмес? [1. 228]

Автор каарманын сүйүүгө болгон ишенимин ушул сөздөр менен ырастап, Шайыргүлдүн тазалыгына күмөн санабайт. Бирок Нияздын уу «үрөнү» Нурдиндин жүрөгүнө уялап тойго барып баарын өзү көзү менен көрүп өз кулагы менен угуп чындыкты билгиси келди. Бирок жолдо Масадыктын эжеси Канипадан Масадык менен Шайыргүлдүн жайлоого баргандагы жоруктарын, алардын аталарынын кудалашып койгондуктарын уккандыгы аз келгенсип, каргыш да укту. Оор мүшкүл башына түшүп турган учурда Масадык менен Шайыргүлдүн сүйлөшүүсү угулат:

Шайыргүл (үнүн акырын чыгарып). Уят болдук... меймандар кетебиз деп жатышат...

Масадык. Кетирип болбойт... Сен барып алагды кыла тур. Ырдап бергин... Мен Нурдинди табайын.

Шайыргүл (Масадыктын көкүрөгүнө башын коюп). Ах, Масадык, Масадык сен болбосоң менин көргөн күнүм эмне болот эле.

Масадык. (шыбырагансып) Шайыргүл... Жан курбум... Эсинден чыгарбагын... Мен дайыма сени менен биргемин [1. 234] деп жатса кантип ишенүүгө болбосун. Ушул көрүнүштөн баштап, Нурдиндин психологиясын бүтүндөй жек көрүү сезими ээлеп алып, кыйноого түштү.

Сирендин түбүндө турган Нурдин, Шайыргүл менен Масадык кеткен тарапка бир кадам шилтеп, кайра артына кайрылып кетет. Ал Шайыргүл менен Масадыктан сурабастан, жогорудагы сөздөрдүн баары чын экендигине биротоло ишенет.

Адам сезими, кабыл алуусу татаал көрүнүш. Карама-каршылыктуу сезим перипетиялары айкаша түшүп Нурдин ачууга алдырып, Масадыкты майып кыла машинеси менен сүзүп, абакка олтурду. Бирок драматург окуянын мындай өнүктүрүү менен Нурдинди жазалады десек, андай эмес экен. Т. Абдумомунов мыкты психолог экендигин, окуяларды бири-бирине чиркештирүү аркылуу Нурдинге абактан да оор жазаны камдаган. Ал Шайыргүлдүн түшүнүктүү, токтоо жубайы Омор менен танышуусу, Нурдин аттуу наристени көрүү оордун оору, азаптуу арманга айланды.

Драматург «Абийир кечирбейтте» адамдардын, өзгөчө жаштардын нравалык тазалыкка, тунук сүйүүгө, достук, ак ниеттүүлүккө, адептүүлүккө, чындыкка, адамгерчиликке болгон күрөшүн дайын-дай бирок драмадагы негизги ой жогорудагы категориялар менен гана чектелбестен, чыгармада «өзүңө ишен, жолдошуңа ишен, бирок бирөөнүн азгыруусуна алданып өз турмушунду бузба» - деген акыл айтылат.

Масадык эмгекти, достукту жогору баалап турмуштагы ак караны ажырата билген адам катары мүнөздөлөт. Анын шайырлыгы, интеллектуалдуулугу, көз карашынын түздүгү Нурдин менен талаш-тартыштарда даана ачылат:

Масадык. Нурдин! Колуктунду ушунчалык кыйнап, ушунчалык маскара кылганың деле жетет... (Официантканы кол булгап чакырат). Тыйынын алыңыз, тезиреек...

Официантка. Рахим этиңиз (Масадыкка счетту сунат).

Нурдин. (Официанткага) Кечиресиз, заказды мен бергем... Алыңыз. (Акчаны алып официантка чыгат).

Масадык. (Нурдинге) Жолдош болгонубуздан бери бир ооз жаман сөз айткан жок элем... Сенин бул жоругунду... адам эмес айбан да кылбайт...

Нурдин (Өзүн зорго кармап) эмне?... Башка кылыгың аз келгенсип, эми кордомокчу болгон экенсиң го, ээ? (Масадыкты колдон алат).

Масадык. Нурдин! Эсине кел! Айбым болсо кийин сүйлөшөлү. Убакыт жок... Шайыргүлүң күтүп калды... Меймандардын алды кеткен жатат... Өмүрүмдө калп айткан жок элем... Эң жакын

досторум – сени жана Шайыргүлдү уяттан куткарыш үчүн калп айттым... бала болуп башыма жүн чыккандан бери биринчи жолу...

Нурдин. Жалган!.. Адамды алдоо ... Сен үчүн көнүмүш!

Масадык. Болуптур, кандай десең ошондой де. Кийин чечишебиз. Азыр тойго барышың керек... [1, 236]

Бул Нурдин менен Масадыктын диалогунан эле Масадыктын кандай адам экендигин билсек болот. Ал досу үчүн, досунун бактысы үчүн бүт баарына даярдыгын көрсөк болот.

Эмне үчүн Нурдин эң жакын досунун эң ыйык сүйүүсүнүн тагдырын кыркты? Буга автор бир гана жооп табат, себеби ал адамдарга болгон ишеничин жоготту.

Нурдин Нияздын далилине ишенип болочок жарынан кайышпас досунан кол үзөт. Нияз болсо өз максатына жетип, ойлогон иштеринин баары аткарылат. Анын максаты карьерасы үчүн Нурдин, Масадыкка окшогон акылдуу, билимдүү адамдарды өз жолунан алып салып, чоң врач, профессор болуусун каалады. Ишенчээк Нурдин ата ордуна ата туткан Нияздын максатын билбеди, карьера үчүн күрөштүн «маңызын» түшүнбөдү.

Ошентип Нурдиндин абийирине доо кетти, портсигардагы жазуу да жалган болуп чыкты. Адамга ишенбөөчүлүк өзүн досунан сүйгөн жарынан ажыратып, абакка түшүүгө аргасыз кылды.

Т. Абдумомунов драма өнөрүндөгү жайынча көрүнгөн эпикалык каражат – ремаркага да кадимкидей психологиялык жүк жүктөгөн. Мисалы, ойлобогон кырсыкка чалынып чыгарманын башынан аягына чейин толкундаган абалда болгон Нурдиндин ички чоо-жайына карага колдонулган: «Папиросту буту менен тепсеп өчүрүп», «муштумун түйүп», «башын мыкчый кармайт», «колун жулуп алып», «гүлдү таманы менен тепсейт», «үзүлө кыйкырып» деген сыяктуу кыска ремаркалар кейипкердин ички дүрбөлөнүнөн канчалык арбын кабар берип жатат. Кыскасы, пьесада аң-сезимдүү түрдө чебер колдонулган психологиялык ыкмалар, психологиялык талдоо каармандын кишилик сапаттарын, адамдык мамилелерин окурмандарга жеткире алган.

Автор драмада козгоп чыккан масалелери бүгүнкү күндө өз актуалдуулугун жоготкон жок. Тескерисинче, өсүш алып жаткан учурда кайрадан курчуй баштады. Адамдарды сүйө билүү, аларга көздүн карегиндей мамиле кыла билүү, ишеничти жоготпоо бүгүнкү күндө да керек нрава – этикалык, моралдык «эреже». Демек автор өз убагында

кыраакылык менен баамдаган маселе, мындан ары канчалаган адамдардын тагдырына айланып талкаланууга дуушар кылары мүмкүн. Автордун бул чыгармасынан жашоо өмүрү дал ошол биз белги-леген конфликтер жер үстүнөн өтмөйүнчө улана берет. Анын түбөлүктүүлүгү ошондо.

Чыгармада негизги конфликттен тышкары, адам аттуунун табиятына таандык, бири-бири менен элдешпес айкаш жүргүзүп келе жаткан карама – каршылык бар. Ал акылы менен сезимдин ортосундагы айкашуу. Сезимге жеңдирип, ага бастырып берүүнүн канчалык коркунучтуу экенин, канчалык трагедиялуу натыйжага алып келерин эскертет. Бири-биринен өсүп чыккан окуялардын негизги себебин таба билип, чырмаштырып, окуяны өрчүтөт. Нурдин Масадыкка болгон ишеничинин жоголуусуна түрткү болгон олуттуу себеп да, ачууга жеңдиргенинин натыйжасы. Табиятындагы кичинекей терс сезим баарын талкалап жок кылып жиберет. Демек телегейи тегиз болуш үчүн, турмуштагы, өз табияттан дагы майда-барат деген нерселерге кол шилтеп койбой, анын канчалык коркунучтуу экенин эске сала жүрүшүбүз керек.

Кишини чымыркантып кармап отурган нерсе мында баарынан мурда турмуштун күтүүсүз соккусуна, кырсыгына туш болгон каармандардын алдастаган ички дүйнөсү психологиялык бушаймандары, чабалактаган уйгу-туйгу ой-сезимдери, акыл рефлексиялары. М. Борбугулов да ««Абийир кечирбейт» - бул ойлоноу, сыр чечүү, адамдын ички дүйнөсүн психологиясын терип, тепчип, майда-чүйдөсүнө чейин изилдөө» - деп жазганы жогорудагы ойло-рубузду далилдеп турат.

Т. Абдумомунов «Абийир кечирбейт» драмасы менен адамдардын арасында мамиленин татаалдыгын, ак караны баары бир жеңе тургандыгын күчтүү ошону менен бирге жетишерлик конфликтер менен, драматизмге шыкалган беттешүүлөр менен ачып берет.

Адабияттар:

1. Абдумомунов Т. Абийир кечирбейт. // Китепте: Кыргыз адабиятынын антологиясы. Драмалар. V том. Б., 2012.
2. Асанбеков С. «Абийир кечирбейт». // Ленинчил жаш. 1964. 20-сент.
3. Тойбаев М. Адамгерчилик жана чыгарма. // Ала Тоо, 1967, №7.
4. Борбугулов М. «Абийир кечирбейт» драмасында козголгон маселелер. Ала Тоо, №8. 1967.

Рецензент: к.ф.н., доцент Темирова Б.Т.